

Frågor om ingermanländsk identitet

En studie vid sverigeingermanländarnas sommarfest 1998

Eric De Geer

Vad vill de finskspråkiga flyktin-garna från Sovjetunionens öster-sjöprovins och deras ättlingar, som kom till Sverige i andra världskrigets slutskede, kalla sig?

Det handlar främst om vad man identifierar sig med, men även om vad man vill att andra skall uppfatta sig som. Det gäller en personlig markering men som också markerar grupp och hembygd/område/land. Problemet är klassiskt och forskningen har länge och i allt större utsträckning ägnat sig åt det. Så till exempel var forskare med anknytning till Centrum för multietnisk forskning i Uppsala redan 1982 arrangörer av en av de hittills största internationella konferenserna inom ämnesområdet: "Identity: Personal and Socio-Cultural".

I de enkäter som ingick i mina tidigare ingermanländska projekt ingick frågor som anknöt till identitet och etnicitet, dvs med vilken grupp och vilket område man känner sig mest anknuten till. Den som sedan tagit upp frågan om ingermanländarnas identitet och det från en delvis annorlunda och int-

ressant synvinkel – namn och identitet – är Vera Lif, som i flera studier behandlat ämnet, nu senast i *Ingria* nr 2 1998. Det har nu gått ett antal år sedan mina enkäter besvarades och den geopolitiska situationen verkar att tillsvidare ha stabiliserats. Det är dags att följa upp idén och se hur personer i gruppen uppfattar sig nu. Sommarfesten i Eskilstuna 1998 fann jag vara ett utmärkt tillfälle. Ansvarige arrangören Valter Rämö gav mig möjlighet att fråga deltagarna vid öppningshögtiden lördagen den 13 juni.

Det skall här framhållas att deltagarna inte kan anses vara representativa för sverigeingermanländarna som helhet men väl för sådana som t ex gjort sig besväret att resa till en årlig sommarfest och på så sätt visat sitt intresse för det ingermanländska.

Minienkäten

För att få så många som möjligt att på kort tid svara på enkäten gällde det att göra den så enkel och lätt som möjligt att fylla i. Det visade sig dock nödvändigt med hela fem alternativ för att någorlunda tillfredsställande täcka hela området alltifrån "finne" till "svensk".

Närmast "finne" kom "ingermanlandsfinne". Efter viss tvekan avstod jag från "sverigefinne" som ju avser finnarna från Finland. Närmast "svensk" kom "sverigeingermanländare" och mitt emellan det finska och det svenska återfinns "ingermanländare" som något specifikt för sig själv. Sekvensen av alternativ blev således: Finne, ingermanlandsfinne, ingermanländare, sverigeingermanländare och svensk. Det är värt att observera att identifikationen som "sovjet" (vedertaget uttryck bland sportjournalister på 1970- och 80-talen) eller "ryss" ej ansetts som ett realistiskt alternativ. Terminologin är utarbetad i samarbete med Vera Lif.

Med hänsyn till att det samtidigt kunde finnas tre tänkbara anknytningar — födelselandet Ingermanland, bosättnings och medborgarskapslandet Sverige och en språklig finskhet var tre svar tänkbara men det hade samtidigt komplicerat det hela. För att underlätta såväl ifyllandet som bearbetningen angavs att det var enbart de två viktigaste alternativen som skulle markeras. Här gällde det alltså vilken eller vilka två av de fem benämningarna som passade bäst. Med tanke på att det

Eric De Geer, fil.dr, docent i historia, fil. lis. i geografi, Uppsala.

vore intressant att utröna eventuella skillnader mellan generationerna så ombads svaren att ange ålder – något som samtliga gjorde. Det som även kunde ha varit av intresse var hur svaren fördelades mellan könen. Inför utdelningen av enkäterna, som bestod av halva A4-sidor, berättade jag kortfattat om vad det hela gick ut på. Vid utdelningen fick jag hjälp av Nikolai Tiurinen. Blanketterna insamlades vid programmets slut ca 15 minuter efter utdelandet.

Mycket hög svarsfrekvens

Antalet närvarande i samlingslokalen var ca 130. Av dessa var 6 barn, därtill fanns ett par inbjudna representanter från staden, 10 medlemmar i Eskilstuna finska manskör samt jag själv. Räknar man bort ovannämnda barn, inbjudna icke-ingermanländare, mig själv och ungefär hälften av den finska manskören (några av dem var tveksamma om enkäten även gällde dem) så var antalet möjliga svarare 114. Antalet inlämnade svar var 111 stycken. Svarsfrekvensen var således 97%!

Det märktes att frågan om den ingermanländska identiteten engagerade. Flera personer hade synpunkter på enkäten och problematiken. Sa t ex framhöll Armas Paakkonen helt riktigt att man poängterar olika sidor av sin identitet/etnicitet beroende på vilken utanförstående man talade med. Det har med det vanliga rollspelet i den sociala interaktionen att göra. Däremot ändras knappast ens personliga identitet av vad man väljer att framhålla inför en annan person (Vera Lif, pers. uppgift).

Bearbetningen

I samband med bearbetningen framkom att några hade missförstått "instruktionssvenskan" (den borde kanske även getts i finsk version), något som medförde att de ej kunde medtagas i den följande sammanställningen. Detta gör att det är 104 (91% av de närvarande) som kunnat bearbetas. I samband med mottagandet av blanketterna fick jag även klart för mig att det bland inlämnarna, förutom de fem från den finska manskören, även fanns två ingifta finskor och två dito svenskor (bekräftat av T. Folkesten) men det har inte varit möjligt att avskilja dem. Antalet som angett sig som "finnar" eller "svenskar" borde därigenom ha minskats med 7 respektive två om man avser den ingermanländska gruppen.

I det följande kommenterar jag först åldersfördelningen. Sedan redovisar jag det första valet – det som svaren satt främst med en 1:a (även kallat primärvalet), och därefter det andra (2:a, även benämnt sekundärvalet) varefter följer en sammanfattning.

Åldersfördelning

Svararna har indelat efter ålder decennievis. Se tabell 1. Som synes var det få i de yngre åldrarna. De flesta var över 50 år. Sammanfattningsvis: 16 var under 50 år och 88 (83%) var 50–80 år och drygt 2/3 (70%) var över 60 år.

Med tanke på den ojämna åldersfördelningen hade det varit bättre om enkäten kunde ha genomförts under kvällens *Ingriaafton* då det var fler närvarande från de yngre generationerna.

Tabell 1. Åldersfördelning

Ålder	Antal	%
19 år	2	2
20–29 år	3	3
30–39 år	3	3
40–49 år	8	8
50–59 år	18	17
60–69 år	37	35
70–80 år	33	32
Summa	104	100

Resultat, första alternativet

Det alternativ av de fem som fick de flesta förstarösterna (ettor) var "ingermanländare" – 33 personer (32%). Därefter kom 11 "sverigeingermanländare" med 22 röster (21%) och "ingermanlandsfinne" med 18 (17%). De som främst ansåg sig som "finnar" var 17 personer (16%) medan 14 (14%) ansåg sig vara "svenskar".

Hur fördelade sig då de olika åldersgrupperna på de olika alternativen? Av de 16 yngre (under 50 år) identifierade sig nio som "svensk", sex som "sverigeingermanländare" och en som "ingermanlandsfinne" (ingen av dem identifierade sig med "finne" eller "ingermanländare"). De 18 som var 50–59 år var ganska jämnt fördelade på de olika alternativen utom "ingermanlandsfinne" som bara fick en notering. Beträffande de 70 personerna i de två äldsta grupperna (60–80 år) så dominerade alternativet "ingermanländare" med 27 identifieringar. I övrigt var det en ganska jämn fördelning utom för "svensk" som bara valdes av en person. Se vidare tabell 2.

Kommentar: Den allmänna tendensen är att de yngre identifierar

Tabell 2. Val av identitetsmarkör

Beteckning	Åldersgrupp							Summa
	19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-80	
"Finne"	-	-	-	-	4	9	4	17
"Ingermanlandsfinne"	-	-	-	1	1	7	9	18
"Ingermanländare"	-	-	-	-	6	15	12	33
"Sverigeingermanländare"	2	1	-	3	3	5	8	22
"Svensk"	-	2	3	4	4	1	-	14
Summa	2	3	3	8	18	37	33	104

Tabell 3. Fördelningen på de olika alternativen

Valalternativ	Förstaval		Andraval	
	Antal	%	Antal	%
"Finne"	17	16	4	7
"Ingermanlandsfinne"	18	17	10	16
"Ingermanländare"	33	32	16	26
"Sverigeingermanländare"	22	21	13	21
"Svensk"	14	14	18	30
Summa	104	100	61	100

sig oftare som "svenskar" och "sverigeingermanländare" och de äldre oftare som "finnar" och "ingermanlandsfinnar".

Resultatet är naturligt med hänsyn till åldersfördelningen. Det intressantaste och något som däremot inte var lika självklart, är att identifikationen med begreppet "ingermanländare" skulle dominera med nära en tredjedel av rösterna. De närliggande alternativen "sverigeingermanländare" och "ingermanlandsfinne" kom därefter med en dryg, respektive knapp fjärdedel av deltagarna. Värt att lägga märke till är att "sverigeingermanländare" är det näst vanligaste alternativet. Med hänsyn till att det bland svaren fanns dels medlemmar av den finska kören och dels ett par ingifta

finnar/finskor så torde alternativet "finne" varit det minst vanliga bland ingermanlänarna. Alternativet "svensk" var något vanligare (även om antalet påverkas något av att det fanns två ingifta svenskor bland deltagarna).

Resultat, andra alternativet

Det var 61 personer som angav ett andraalternativ till sin identifikation. Det var således 43 som inte angav något alternativ. Med hänsyn till gruppens mångfacetterade bakgrund är det något överraskande att det är mellan en tredjedel och hälften som ansett sig så medvetna om sin identifikation att de endast angett ett svar.

Men för att återgå till alternativet är det två aspekter som är int-

ressanta beträffande dem: Dels gäller det *fördelningen* av alternativen bland de fem möjligheterna, och dels gäller det möjligheterna till *jämförelser* mellan primärvalen och alternativen.

Vilken tendens utvisar alternativen om man jämför dem med de primära valen? Här följer en utvärdering av dessa aspekter.

Fördelningen av andravalen visar att så många som 18 valt att markera att man även känner sig som "svensk", 13 som 19 "sverigeingermanländare" och 16 som "ingermanländare". Färre (10 personer) har markerat sig som "ingermanlandsfinne", och ännu färre (4) som "finne".

Här är det intressant att jämföra de procentuella fördelningarna. "Svensk" har fått nära en tredjedel

av andravalen, dubbelt jämfört med förstavalen, medan främst "finne" (7% jämfört med 16%) men även "ingermanländare" (26% jämfört med 32%) har fått lägre andelar.

Så till den likaså intressanta frågan om vad de olika kategorierna av primärväljarna har gjort för sekundärval. Av de 17 som primärt identifierade sig som "finnar" hade fem "svensk" som andraval. Ingen hade gjort något annat val. Detta överraskande resultat torde främst kunna hänföras till att medlemmar i den deltagande finska sångkören samt ingifta finnar deltog.

Av de 18 "ingermanlandsfinnarna" hade sju personer "ingermanländare" och sju "sverigeingermanländare" som alternativ medan "finne" valdes av en och "svensk" av ingen. Av "ingermanländarna" (33 personer) valde tio i första hand "ingermanlandsfinne" medan vardera fyra noterat sig för "sverigeingermanländare" och "svensk".

Av de 22 "sverigeingermanländarna" var det nio som hade "ingermanländare" som alternativ och sju hade "svensk" medan ett par enstaka valt "finne" och "ingermanlandsfinne". Det är främst de yngre som haft "svensk" som alternativ.

Slutligen beträffande de 14 "svenskarna" så hade fyra "sverige-ingermanländare" som alternativ, två "ingermanländare" respektive "finne" och en "ingermanlandsfinne".

Kommentar: Den allmänna tendensen är att man som alternativ väljer beteckningar som ligger nära förstahandsvalet och gärna något närmare mitten av raden av alternativ, här representerat av "ingerman-

ländare". Undantag från detta är de många alternativvalen av "svensk", något som delvis beror på att gruppen "finnar" enbart har valt "svensk" som alternativ. Detta kan i nästan alla fall antagas bero på att de är finlandssfinnar.

Sammanfattning

Det är av stort intresse att utröna vad en så gammal och så småningom väletablerad invandrargrupp som ingermanländarna identifierar sig med. Är det primärt med det historiska förflutna som man identifierar sig med eller är det med den nuvarande situationen? En annan fråga är hur det kan tänkas variera mellan generationerna.

Den lilla enkäten vid sommarfesten i Eskilstuna har gett intressanta resultat. Främst gäller det att frågan engagerade i så anmärkningsvärd stor utsträckning att 97% svarade – en sensationell hög svarsprocent. Att sedan åldersfördelningen var så påfallande sned med en betydande övervikt för den äldre generationen är tyvärr alltför vanligt i jämförbara sammanhang men det ger åtskilligt att begrunda.

Huvudfrågan gällde i vilken grad man i gruppen fortfarande efter ett halft sekel identifierade sig med den gamla traditionens och de sovjetiska passens "finne" jämfört med det aktuella svenska medborgarskapets "svensk". Och däremellan har man den möjliga identifieringen med det regional- och grupp-specifika, dvs. "ingermanländskhet", eventuellt i kombination med de nationella ytterligheterna "finne" och "svensk" ("ryss" var väl inte att tänka på?).

Det visade sig vara en klar och

naturlig skillnad mellan generationerna. De äldre (över 60 år) anknyter i ungefär likartad utsträckning till "finne" (13 personer), "ingermanlandsfinne" (16), "ingermanländare" (27) och "sverigeingermanländare" (14) men med, som synes, klar tonvikt på ingermanländskhet, medan de yngre från några "ingermanländare" (sex personer, alla i 50 årsåldern) blir allt svenskare ju yngre de är med nio "sverigeingermanländare" och tretton "svenskar". Värt att lägga märke till är att även bland de yngre är det en viss övervikt för någon form av identifiering med det ingermanländska kulturarvet uttryckt på detta sätt. Beträffande andravalen var tendensen inte direkt oväntat att man sökte sig från "finne" mot "ingermanländare" och "svensk".

Slutsatsen av denna lilla studie är kanske överraskande för dem som inte är insatta i förhållandena. Däremot kan det knappast vara fallet för Sveriges ingermanländare: Mer än två tredjedelar, 73 av 104 av dem som kommit från Ingermanland och deras ättlingar, identifierar sig primärt som just "ingermanländare" i olika sammansättningar. Läger man så till de sju andravalen – gjorda av de yngre som främst identifierar sig som "svenskar" – blir antalet hela 80 (79%)! Efter ett halvsekel, under vilket folkgruppen den största delen av tiden varit avskuren från kontakter med sin gamla hembygd, lever den historiska och regionala identifieringen. Utifrån andra utgångspunkter har V. Lif kommit fram till motsvarande resultat i sin studie av ingermanländarnas namn och etniska tillhörighet. (Lif 1998.)

Litteratur

De Geer, Eric, 1998: Vad menas med Ingermanland och ingermanländarna? En historisk, politisk och geografisk utredning. (Manuskript)

Jacobson-Widding, Anita, Ed. 1983. Identity: Personal and

Socio-Cultural. A Symposium. Uppsala. (Acta Upsaliensia. Upsala Studies in Cultural Anthropology 5.) 423 s.

Lif, Vera, 1996: Namn och identitet. Namnbruk hos ingermanländare i Sverige. I *Studia an-*

throponymica Scandinavica 14. Tidskrift för nordisk namnforskning. 14. 1996. S 47–81.

Lif, Vera, 1998: Namn i förändring. Vad heter vi? I *Ingria* 2/1998. S 9–13.

Heimretkeläisiä Narvan suomalaisen kirkon pihalla kesällä 1930.

Inkeri, Inkerin Liiton muistojulkaisu 1922–1932.